

MARIJA WAKOUNIG: DALMATIEN UND FRIAUL. DIE
AUSFINANDERSETZUNGEN ZWISCHEN SIGISMUND VON LUXEMBURG UND
DER REPUBLIK VENEDIG UM DIE VORHERRSCHAFT IM ADRIATISCHEN
RAUM, Beč 1990, 154 str.

U posljednjih desetak godina zanimanje za politiku Sigismunda Luksemburškog urodilo je trima knjigama što se uglavnom bave aspektima njegove politike unutar Carstva, odnosno u samoj Mađarskoj (vidi u ovom broju prikaze knjiga S. Wefers, *Das politische System Kaiser Sigismunds*, Stuttgart 1989. i E. Máiusza, *Kaiser Sigismund in Ungarn*, Budapest 1990. – mađarski je izvornik objavljen ranije), ali je djelo M. Wakounig uvelike zanimljivo upravo za hrvatsku povijest. Autorica se bavi sukobom Žigmunda i Venecije oko prevlasti na Jadranu, dajući sliku vrlo kompliciranih političkih veza u koje su bili upleteni Ugarska, Carstvo, Venecija, papa, Akvilejski Patrijarhat, Napuljsko Kraljevstvo, Turska i niz manjih političkih činilaca, od Bosne do Milana. Upravo je u tome i najveća vrijednost knjige, jer problem gubitka Dalmacije promatra u širem sklopu sukoba interesnih sfera Carstva i Republike.

Iako je Dalmaciji posvećeno mnogo pažnje, autorica ravnopravno tretira i sudbinu Julijske krajine, napose Akvilejskog Patrijarhata, koji će upravo u vrijeme sukoba Žigmunda i Venecije nestati s političke pozornice kao svjetovna sila.

Knjiga upravo i započinje pregledom povijesti Patrijarhata do 1410 (13 – 46). M. Wakounig ne ulazi u tumačenje postanka crkvene institucije Patrijarhata, već razmatra razvoj svjetovnog posjeda akvilejskih patrijarha od kraja 11. st. U osnovnim potezima iznosi sliku rasprostriranja patrijaršijske državine i njezina postupnog slabljenja, pogotovo u odnosu na Veneciju, koja je krajem 12. st. uspjela prisiliti patrijarha da postane njezinim građaninom. Autorica ističe da se ne može točno utvrditi vrijeme kada su istarski gradovi potpali pod vlast Venecije, ali da se ta promjena može vjerojatno datirati u razmeđe 13. i 14. st. kada gradovi još formalno pripadaju patrijarhu, ali im je stvarni gospodar Republika (17 – 18). Nakon razdoblja kratkog oporavka, u kojemu je Patrijarhat gotovo dostigao važnost što ju je imao u vrijeme Staufovaca, 1381. papa mu je zadao težak udarac, pretvorivši ga u komendu jednog francuskog kardinala, rođaka ugarske kraljice Elizabete (19). Venecija, papa i Habsburgovci pripremili su krajem 14. st. konačni slom Patrijarhata.

U idućem poglavlju autorica obrađuje zanimljivu instituciju furlanskog parlamenta (21 – 29), a potom i carskog vikarijata u Italiji, napose ulogu Friedricha IV Odenburškog kao carskog vikara u Patrijarhatu (29 – 46). Pitanje svjetovne nadležnosti nad Patrijarhatom dovelo je do sukoba Carstva, koje je bilo svjetovni gospodar akvilejskog crkvenog posjeda, i pape, koji je to pravo od kraja 14. st., a pogotovo u vrijeme Aleksandra V nastojao pridobiti za sebe.

Središnje je poglavlje knjige ono u kojem autorica ocrta dolazak Žigmunda na ugarsko prijestolje, probleme oko opozicije s kojom se suočio i sudbinu Dalmacije u borbi za prevlast na Jadranu (47 – 79). M. Wakounig se svakako pokazala kao dobar poznavalac izvornog materijala (koristila se ne samo objavljenom građom nego i listinama iz arhiva u Ljubljani, Münchenu, Beču i Grazu), ali joj se može uputiti stanovita kritika što se tiče korištene literature, a kada je riječ o političkim odnosima u hrvatskim zemljama, poglavito pak u dalmatinskim gradovima. U njezinim bilješkama nalazimo radove V. Brunellia, G. Prage, F. Šišića, V. Klaića i N. Klaić, ali, s izuzetkom ove posljednje, M. Wakounig se nije služila novijom hrvatskom historiografskom literaturom. U prvom redu imamo na umu tekstove T. Raukara, ali i neke druge, objavljene u protekla dva desetljeća, a koje je trebalo citirati kada je riječ o protudvorskom pokretu i mlatačkom osvajanju Dalmacije. Šteta je, također, što se autorica zadržala samo na prvoj fazi zaposjedanja Dalmacije, 1409. i zbivanjima neposredno nakon toga, a nije pratila njezinu sudbinu makar i u samo vrijeme Žigmundove vladavine.

U savjesno urađenom tekstu potkrale su se ipak neke manje greške. Tako na str. 48 stoji da su Marija i Elizabeta bile nakon pokolja kod Gorjana zatočene u Gomnecu, iako se to mjesto zove Gumnik (danas Bosiljevo kod Čazme). Na str. 55 autorica tvrdi da se Ladislav u Zadru bez sumnje okrunio hrvatskom krunom, iako o njezinoj sudbini već više od dva stoljeća prije tog događaja nije ništa poznato. Ivaniš Nelipčić postao je zabunom knez Cetinja, umjesto cetinski knez (57), a Nikola Frankapan naveden je kao bosanski ban (56). Vrana je također krivo zapisana kao Vran (58).

No, unatoč ovim manjim nedostacima, poglavlje o Dalmaciji vrlo je zanimljivo, jer autorica detaljno prati tok sukoba i pregovora, objašnjavajući pažljivim analizama promjene do kojih je dolazilo u ponudama jedne i druge strane oko uređivanja pitanja Dalmacije. Žigmundovu dalmatinsku politiku promatra u sklopu njegovih cjelovitih interesa, ne zanemarujući ni tursku opasnost, ni crkvenu politiku i odnos prema tadašnjoj shizmi.

Prikazujući u posljednjem poglavlju ratni sukob u Furlaniji s njegovim posljedicama i na hrvatskom prostoru (prodor Turaka), autorica se ponovno obraća drugoj središnjoj temi svoje knjige, Patrijarhatu, objašnjavajući uzroke konačnog nestanka njegove političke samostalnosti i mletačkog zaposjedanja svih patrijaršijskih posjeda u Furlaniji i Istri do 1420. g. (81 – 127). Sa stajališta hrvatske historiografije, ponovno je zanimljivo uklapanje dalmatinskog pitanja u širi okvir sukoba na sjevernom Jadranu, a nije naodmet upozoriti čitaoca na činjenicu da Venecija istodobno sa zaposjedanjem Dalmacije istom snagom širi svoj posjed i u Istri i Furlaniji.

Ocijenjujući Žigmundovu politiku u pregovorima s Venecijom oko Dalmacije, u trenutku kada je vojska Pippa Spana nakon početnih uspjeha izgubila ratnu sreću, a Venecija ipak nudila novčanu naknadu za dobivanje Dalmacije kao lena, autorica ističe da se s diplomatskog i događajnopovijesnog stajališta kraljeva politika može ocijeniti promašenom, ali da je Žigmund dosljedno zastupao pravni pristup u rješavanju sukoba, dok je Venecija, svjesna svog nelegitimnog položaja u Dalmaciji, redovito zahtijevala od svojih poslanika da pod svaku cijenu izbjegavaju pravno zasnovano rješenje (108). Zbog toga i pregovore 1413. smatra Žigmundovim porazom, jer je odluka o zadržavanju zatečenog stanja značila u neku ruku davanje legitimiteta mletačkom zaposjedanju Zadra, Vrane i ostalih posjeda (109).

U zaključku knjige, M. Wakounig ističe da je Žigmund u sukobu bio u nepovoljnijem položaju iz više razloga. U prvom redu, Venecija je sve svoje snage usmjerila na borbu protiv kralja, dok je ovaj bio upleten u više sukoba, pri čemu je veliku važnost imala i turska opasnost. Osim toga, Žigmund nije htio zaoštravati sukob s Venecijom, jer mu je trebao slobodan prolaz do Rima, gdje se htio okruniti za cara, čime bi stekao mogućnost okončavanja shizme. Napokon, u borbi za područje koje je bilo u sastavu Ugarskog Kraljevstva, ali ne i Carstva, bojao se da neće moći očekivati adekvatnu pomoć iz njemačkih zemalja (131). Protivno često isticanoj ocjeni da je Žigmund zanemarivao Dalmaciju, jer za nju nije imao interesa, autorica misli da je kralj bio svjestan važnosti Dalmacije u euroazijskoj trgovini (78).

Knjiga je popraćena popisom izvora i literature te indeksom (133 – 154).

Svakako valja konstatirati da je knjiga M. Wakounig zanimljiv prilog poznavanju dalmatinskog pitanja na početku 15. st., a isto evropsku znanstvenu javnost upoznaje s problemima hrvatske povijesti, što je, s obzirom na malobrojne tekstove hrvatskih historičara na svjetskim jezicima, uvijek dobrodošla novina. M. Wakounig je posebno istakla vrijednost zbirke Monumenta spectantia historiam Slavorum meridionalium, za koju ističe da u njemačkoj i talijanskoj historiografiji s nepravom živi pritajenim životom. Možemo samo poželjeti više ovakvih radova.

Neven Budak

H I S T O R I J S K I
Z B O R N I K

IZDAVAČ: Društvo za hrvatsku povjesnicu

REDAKCIJSKI ODBOR

Mirjana GROSS, Zagreb

Ivan KAMPUŠ, Zagreb

Tomislav RAUKAR, Zagreb

Petar STRČIĆ, Zagreb

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK

Ivan KAMPUŠ

LEKTOR I KOREKTOR

Branko ERDELJAC

Adresa uredništva:

Savez povijesnih društava Hrvatske

Historijski zbornik

Zagreb, Filozofski fakultet, Ul. Đure Salaja 3

Narudžbe šaljite na adresu:

Filozofski fakultet, Odsjek za povijest, za Historijski zbornik

Zagreb, Ul. Đure Salaja 3

Cijena ovog broja iznosi 20 000 HRD

Izdavanje časopisa sufinancira

Ministarstvo za znanost Republike Hrvatske

Industrogradnja, Zagreb, Savska c. 66 – potpomogla tiskanje rasprave
o Božidaru Magovcu

Slog i prijelom na kompjutoru: DENONA, Pergošićeva 8 – Zagreb

Tisak: KRATIS, Vrapčanska 15 – Zagreb, svibanj 1993.